

Coöperatie Agrobosbouw NL

Nieuwsbrief december 2019

11

Projecten Agrobosbouw NL

In 2020 blijven we verder gaan met het werken aan uiteenlopende projecten. Bijvoorbeeld samen met twee projectontwikkelaars en een bureau voor landschapsarchitectuur aan de verdere uitwerking van ons concept 'landerijgoed', in dit geval in de vorm van een ~30 ha grote 'eetbare' nieuwbouwwijk (met ~225 woningen) gelegen in het overgangsgebied tussen twee woonkernen (waarbij de gehele - ook productieve - groenstructuur door ons moet worden gerealiseerd voorafgaand aan de bouw van de woningen). Verder blijven we samen met een waterleidingmaatschappij verder werken aan de realisatie van een ~15 ha groot waterlanderijgoed en hopen we binnenkort samen met een andere waterleidingmaatschappij daadwerkelijk te kunnen gaan werken aan de herinrichting van een groot waterwingebied op basis van agrobosbouw. Samen met particuliere grondeigenaren werken we verder aan respectievelijk ~35 ha en ~20 ha grote natuurlanderijgoederen; met een akkerbouwer aan de herinrichting op basis van agrobosbouw van een ~5 ha groot perceel; met een pluimveehouder aan de herinrichting van een ~10 ha groot perceel ten behoeve van de kippenuitloop. Allemaal op basis van de nieuwe, nog verder aan de actualiteit aangepaste versie van ons landerijgoed en van onze versie 2.1 van agrobosbouw voor ons land. Daarop aansluitend gaan we in de loop van 2020 ook bekijken wat de mogelijkheden zijn van de ontwikkeling van landerijgoederen voor specifieke regio's van ons land (zoals bepaalde veengebieden of het Zuid-Limburgse Heuvelland).

Factsheets agrobosbouw

In de serie factsheets over agrobosbouw heeft de WUR de afgelopen maanden, na die over voor agrobosbouw relevante wet- en regelgeving en agrobosbouw en biodiversiteit, een derde (over agrobosbouw en het klimaat) en een vierde deel (over de financiële kant van agrobosbouw) uitgebracht. Op het onderdeel 'publicaties' van onze website kunnen deze factsheet worden gedownload. Er volgt nog een vijfde deel in deze serie over agrobosbouw en mechanisatie.

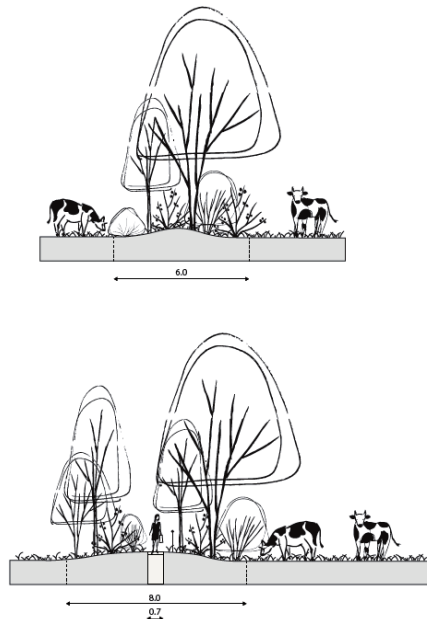
Studententeam Inholland

Een team van 5 vierdejaarsstudenten van de opleidingen Landscape & Environment Management (LEM), Dier- en Veehouderij (DV) en Tuinbouw & Agribusiness (TA) van de Hogeschool Inholland in Delft (Lianne van den Berg, Alex Zuidervliet, Paulianne Langeraar, Liliaan Tijssen en Pieter Belo) is kort na de zomervakantie aan de slag gegaan met ons Green Juniors project 'Voederwallen voor de toekomst', samen met twee agrarische ondernemingen gelegen op oostelijke zandgronden. Onze omschrijving van hun opdracht luidde zo:

Het afgelopen jaar zijn er een viertal verschillende types eetbare houtwallen ontwikkeld:

- De weidewal vormt de afscheiding in het open veld tussen twee percelen.
- De enkwal begeleidt/accentueert hoger gelegen enken op weides.
- De waterwal begeleidt/accentueert (gegraven) watergangen.
- De boswal accentueert de overgangen van bos naar open weides.

Deze wallen zorgen niet alleen voor de leefbaarheid en beleving van het landschap, maar ook voor een schaalverkleining van het gebied, voor een verhoging van de biodiversiteit, voor meer vastlegging van CO₂ en voor meer beschutting voor dieren tegen weersomstandigheden (wind en zon). Eetbare houtwallen kunnen een educatieve functie hebben, de soorten bomen, struiken en planten, de producten ervan en de seizoenen kunnen worden uitgelegd.

Een weidewal zoals getekend door MTD landschapsarchitecten uit Den Bosch

De vier types voederwallen zijn opgebouwd uit verschillende vegetatielagen, waarbij er een combinatie wordt gezocht van soorten die voedsaam zijn voor het vee zoals leguminosomen of gezondheid bevorderend (verschillende vitaminen en mineralen) maar ook eetbaar zijn voor de mens. Bovendien zal er in de keuze van het assortiment zoveel mogelijk worden ingestoken in het creëren van een ecosysteem (plantengemeenschappen), waarbij soorten elkaar aanvullen en versterken. Bomen, struiken en planten vervullen een belangrijke ecologische functie. Zo heeft iedere soort een specifieke functie, sommige zijn het jaar door groen en zorgen voor beschutting, andere hebben aantrekkelijke bloemen voor bestuivende insecten, weer andere produceren bessen die vogels kunnen eten of ondersteunen het vee in hun gezondheid etc.

Gevarieerde eetbare houtwallen hebben zo voor tal van diersoorten (en de mens) boven en onder de grond iets te bieden, maar leveren ook weer diensten richting de boerderij, als een natuurlijke eiwitvoorziening voor het vee (kringlooplandbouw), als een natuurlijke vorm van plaagbestrijding (bijvoorbeeld ontworming), ten behoeve van het vasthouden van meer water (waterinfiltratie) via een levende bodem met veel regenwormen, als educatie etc.

vraagstelling

Hoe kunnen voederwallen zodanig worden ingericht dat ze zoveel mogelijk waarde hebben als natuurlijke eiwitvoorziening voor verschillende types vee (economisch), een optimaal evenwicht tussen ecosysteemdiensten vormen (bodem, biodiversiteit, landschap, CO2 vastlegging, klimaat, etc.)? Of anders gezegd: hoe multifunctioneel kunnen voederwallen worden ingericht, gerealiseerd en beheerd?

Het Inholland team presenteert eind januari hun reactie op deze vraagstelling, waarna we daar via deze weg natuurlijk ook op terug zullen komen.

ACT team WUR

Begin januari start een ACT-team van master studenten van Wageningen University & Research voor ons met een opdracht die voor een deel moet gaan aansluiten op de uitkomst van de werkzaamheden van het Green Juniors team van Inholland. Wordt nog vervolgd dus.

Deltaplan Biodiversiteitsherstel supporter

Sinds kort zijn we ook één van de supporters van het Deltaplan Biodiversiteitsherstel (zie hieronder en op www.samenvoorbiodiversiteit.nl).

Supporters van het Deltaplan

AGROBOSBOUW NL

Agrobosbouw NL heeft als doelstelling om samenhang tussen landbouw en natuur te generen door toe te werken naar een veerkrachtig en economisch rendabel voedselsysteem als drager van biodiversiteit.

Lees verder ▶

BEE HEROES

Bee Heroes is een meerjarig ecologisch project. Het is een project voor, door en over bijen én mensen dat raakt aan thema's als biodiversiteit en ecologie, voedsel- en landbouwbeleid en klimaatverandering.

Lees verder ▶

BODEMLIEFDE

Bodemliefde zet zich in om de functionele biodiversiteit te bevorderen. Dit doet Bodemliefde door landbouwbedrijven te adviseren over natuurinclusieve oplossingen voor bodembeheer.

Lees verder ▶

WUR-stagiaires

De afgelopen maanden hebben drie master studenten van Wageningen University & Research de stagewerkzaamheden die ze in onze opdracht hebben verricht, afgerond.

Klimaatbuffer Infra

Toepassing van de principes uit de agrobosbouw in de berm

Reno van Hoof

15-7-2019

Reno van Hoof, een Nederlandse MSc-student, heeft zich vol overgave gestort op toepassingsmogelijkheden van het onderdeel klimaatbuffers van agrobosbouw specifiek gericht op bermen van auto- en spoorwegen.

EXPLORING THE POTENTIAL OF AN INNOVATIVE FINANCING SCHEME FOR AGROFORESTRY IN THE NETHERLANDS

Internship report

Samuel Morel
MSc Forest and Nature Conservation
Wageningen University and Research
samuelmor@amsf.com

Samuel Morel, een Zwitserse MSc-student, heeft zich onder meer gericht op de mogelijkheden van de ontwikkeling van een revolverend fonds ten behoeve van de verdere uitbouw van agrobosbouw in ons land.

Making agroforestry climate-smarter

By forest ecology and management point of view to investigate the existing & potential problems of agroforestry under climate change in Europe (Netherlands).

Yiran Zhao, een Chinese MSc-student, is voor ons nagegaan wat de mogelijke gevolgen van de klimaatverandering c.q. klimaatcrisis zijn voor de toepassing van agrobosbouw in ons land in het algemeen en welke boomsoorten je daarmee rekening houdend (weersextremen bijvoorbeeld) het beste nu kan aanplanten.

In de komende nieuwsbrieven komen we nog uitgebreid terug op de uitkomsten van hun stagewerk.

Metropool Forum 2019

Tijdens het eind september in Rotterdam gehouden Metropool Forum mocht ons concept Landerijgoed zich al in de nodige aandacht verheugen (zie ook hieronder), begin volgend jaar komen we nog uitgebreider op dit onderwerp terug.

Metropool Forum 2019

3. anders groeien

Het landerijgoed is anders

René van Druenen en Esther Vastrick – Agrobosbouw NL

Bij een landerijgoed ligt de nadruk op de agro-ecologische wijze (agrobosbouw) waarop de productie plaatsvindt; met natuur en landschap als uitgangspunten (natuur- én landschapsinclusief); gecertificeerd volgens een landelijk systeem; gericht op het creëren van zorgvuldige overgangen tussen stad + platteland en landbouw + natuur; voedselproductie voor de regionale markt combinerend met het leveren van ecosysteemdiensten en het voorzien in functies als wonen, recreatie, educatie > multifunctioneel landgebruik.

In zijn opinieartikel 'Pak stikstof bij de bron aan' (Foodlog 14 september) schreef Jan Willem Erisman (hoogleraar integrale stikstofstudies aan de VU Amsterdam) naar aanleiding van de crisissituatie die is ontstaan door de uitspraak van de Raad van State dat het Programma Aanpak Stikstof (PAS) van de Nederlandse Staat niet rechtsgeldig is, onder meer het volgende: "De stikstofdeken verkleinen biedt nog onvoldoende bescherming voor de Natura 2000 gebieden en extra gebiedsgericht beleid is nodig. In veel gebieden is zonerings een optie. Maak daar de landbouwbedrijven natuurinclusief of volledig kringloop-gesloten, zodat de stikstofdruk wordt weggenomen. Zo creëren we stikstofruimte, maar ook herstel van biodiversiteit en lucht-water- en bodemkwaliteit en een beter klimaat."

De door Jan Willem Erisman voorgestelde zonerings zou je bijvoorbeeld kunnen realiseren in de vorm van schillen/gordels/buffers van landerijgoederen rondom steden/dorpen en rondom natuurgebieden. In het kader van de door het College van Rijksadviseurs georganiseerde prijsvraag 'Brood en Spelen' hebben we ons concept landerijgoed iets verder uitgewerkt in de vorm van een 2028-visie. En het afgelopen najaar hebben we dat weer iets verder kunnen doen in een 2029-visie. Het afgelopen najaar konden we ook kennis

nemen van het door Dirk Sijmons (H+N+S Landschapsarchitecten) voor 'Renaissance van het Platteland' geschreven essay 'Stadslandgoed, nieuwe relaties tussen stad en platteland'. Daarbij kwam naar voren dat diens stadslandgoed en ons landerijgoed[®] de nodige overeenkomsten vertoonden, dezelfde denknrichting hadden.

Bij de verdere ontwikkeling van ons concept landerijgoed (die we op korte termijn hopen af te ronden) hebben we onze aandacht vooral gericht op twee invalshoeken: het klimaat c.q. de klimaatverandering en landschapsinclusiviteit.

Klimaat
Hoewel agroforestry/agrobosbouw als een agro-ecologisch systeem ook wat het klimaat en onze klimaatdoelen betreft toekomstbestendig c.q. toekomstgericht en inherent klimaatneutraal (en in sommige versies zelfs klimaatpositief) is, is daar tot op heden nog nooit echt bewust op gestuurd. In dat kader hebben we begin dit jaar al een aantal onderzoeklijnen uitgezet bij WUR gericht op het waar mogelijk nog klimaatlimmer maken van agrobosbouw in ons land.

landschapsinclusiviteit
In onze contacten met het College van Rijksadviseurs gaf Berno Strootman onder meer aan dat er naar zijn mening veel pilots

zijn waarin wordt geëxperimenteerd met natuurinclusieve landbouw (gericht op plaagbestrijding, een gezondere bodem, natte teelten, bloemrijke akkerranden), maar dat dat experimentele pilots zijn die wat hem betreft wel belangrijk zijn om kennis op te doen, maar dat dat niet voldoende is. Vooral de toevoeging 'gedragen door het landschap' maakt nu nog nauwelijks onderdeel uit van die pilots, zo stelde hij: "Met andere woorden: landschapsinclusiviteit speelt vrijwel geen rol. Daarnaast zijn de verschillende pilots ook vaak erg kleinschalig. Door op meer regionale schaal te gaan kijken naar nieuwe perspectieven voor de landbouw, met het landschap als randvoorwaarde, kun je echt op zoek gaan naar nieuwe verdienmodellen voor boeren, streven naar het sluiten van kringlopen op regionale schaal en tegelijkertijd duurzaam investeren in het landschap. Denk hierbij aan groenblauwe doorderingen, het versterken van cultureel-historische waarden, de realisatie van recreatieve routes, aanleg en beheer van beplantingselementen, implementeren van ecosysteemdiensten als waterberging, mogelijkheden onderzoeken voor energiewinning, passend bij/in het landschap, etc.."

Een landerijgoed[®] is bij voorkeur een -25 ha grote eenheid waarin conform een landelijk geldend certificerings-systeem natuur en

landbouw, economie en ecologie, lokale en regionale voedselproductie en het leveren van ecosysteemdiensten op enigerlei wijze (mede) kunnen worden gecombineerd met het voorzie in functies als zorg, recreatie, energie, educatie, natuurontwikkeling, nieuwe woonomgevingen e.d., ook omdat een landerijgoed[®] zich vooral richt op de overgangsgebieden stad-platteland en natuur-(intensieve) landbouw.

In concreto werken we op dit moment bijvoorbeeld samen met twee projectontwikkelaars en een bureau voor landschapsarchitectuur aan de realisatie van een landerijgoed in de vorm van een -30 ha grote 'eetbare' nieuwbouwwijk (-225 woningen) aan de rand van een middelgrote gemeente, waarbij de gehele groenstructuur wordt gerealiseerd voorafgaand aan de bouw van de woningen. Daarnaast overleggen we op dit moment met twee waterleidingmaatschappijen over de realisatie van (onderdelen van) landerijgoederen op bij hen in eigendom zijnde percelen en gaan we dit najaar een paar locaties in het land samen met particuliere grondeigenaren aan de slag, allemaal met de nieuwe, nog verder aan de actualiteit aangepaste versie van ons landerijgoed en onze versie 2.1 van agroforestry/agrobosbouw.

René van Druenen is politicologie gaan studeren omdat hij de journalistiek in wilde. Vanaf zijn achtergrond als wetenschapjournalist en ondernemer met een brede maatschappelijke basis als bestuursleider heeft hij zo'n drie jaar geleden Agrobosbouw NL opgericht samen met Esther Vastrick, zij vanuit haar achtergrond als socioloog, hbo docent en onderzoeker met een passie voor systeemdenken en samenwerken, in een gezamenlijke missie om een antwoord te formuleren op een complex probleem dat het gevolg is van onze huidige manier van voedsel produceren. Dat moet anders en het kan anders.

(eerder gepubliceerd in De Boerderij)

Overgangsgebieden bieden goede mogelijkheden als buffers tussen landbouw en natuur

Overgangsgebieden of bufferzones kunnen een belangrijke bijdrage leveren in de oplossing van het stikstofprobleem. Een goede scheiding biedt zowel kansen voor landbouw als natuur.

Onlangs besteedde Dirk Strijker in zijn column in De Boerderij aandacht aan de discussie over land sharing (het samengaan van landbouw en natuur) tegenover land sparing (het strak scheiden van intensieve landbouw en natuur). Een tussenvorm zou het inrichten van overgangsgebieden of bufferzones tussen stad en platteland en tussen (intensieve) landbouw en natuur kunnen zijn met daarin extensieve, agro-ecologische vormen van landbouw zoals agrobosbouw.

Nieuw is dit idee niet. Hoogleraar Landgebruiksplanning aan de WUR Martha Bakker stelde eind augustus 2018 (toen de stikstofcrisis nog pruttelend op het vuur stond) in haar lezing 'Een toekomstvisie voor het Brabantse landschap' al voor om rond alle bestaande natuurgebieden een brede zone van extensieve, natuurinclusieve veehouderij aan te leggen. Daarmee zouden natuurgebieden niet langer worden omringd door gangbare en intensieve landbouw, maar door extensief begraasde graslanden.

Extensief betekent: geen nutriënten-input van buitenaf, geen landbouwgif, weinig tot niet maaien en hoge grondwaterstanden. Deze veranderingen lossen problemen als eutrofiering, verdroging en verzuring op. Bovendien zorgt dit in landbouwgebieden voor kruidenrijke graslanden waarin bodemleven, insecten en weidevogels het zeer goed zullen doen. Overigens is daarin natuurlijk ook plaats voor andere vormen van extensieve landbouw.

Door het toepassen van overgangsgebieden of bufferzones in een nieuwe ruimtelijke gebiedsindeling worden nadelige invloeden vanuit landbouw op natuur en andersom teruggedrongen. Natuurgebieden worden robuust en verbindingszones tussen natuurgebieden zijn niet meer nodig. De biodiversiteit, weidevogels en insecten zullen hiervan profiteren. Daarnaast wordt ook een bijdrage geleverd aan het watervasthoudend vermogen en dat is weer prettig voor het tegengaan van wateroverlast in dorpen en steden.

Om voldoende voedselproductie over te houden zou er volgens Martha Bakker naast natuurinclusieve zones ook ruimte over moeten blijven voor de gangbare landbouw, waarbij niet-grondgebonden landbouw daarbij het best kan worden geconcentreerd op industriële agroparken.

In dit kader is het heel logisch dat landbouwminister Carola Schouten ook een duit in het zakje doet in haar brief waarin zij de eerste lijnen uiteenzet voor de aanpak van de stikstofproblematiek. Zij schetst daarin dat er door de ontwikkeling van een gebiedsgerichte aanpak veel kansen en mogelijkheden zijn voor de natuur. Als voorbeelden noemt zij daarbij het aanleggen van bufferzones, zoneringsmaatregelen, ruimte voor natuurinclusieve landbouw, boerennatuur en de aanleg van 'klimaatbossen'.

Datzelfde doet het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) in het onlangs uitgebrachte rapport 'Zorg voor landschap' ook. Daarin stelt het vast dat het goed is dat ernaar wordt gekeken of er rond Nationale Parken bijvoorbeeld overgangsgebieden kunnen worden gecreëerd. Iets dat natuurlijk niet alleen geldt voor overgangsgebieden tussen (intensieve) landbouw en natuur, maar ook voor overgangsgebieden tussen stad en platteland.

Waarbij het inderdaad van belang is om zeker in die overgangsgebieden de aanpak voor meerdere dossiers (zoals stikstof- en klimaatcrisis) niet alleen te bundelen - zoals Het Landbouw Collectief stelt in "Uit de gecreëerde stikstofimpasse" stelt, maar juist met elkaar te integreren. En dan bij voorkeur in nieuwe geïntegreerde agrarische bedrijven (zoals agrobosbouw bedrijven) die meerdere productietakken combineren en zich richten op productie van gewassen en vee met daarbij oog voor maatschappelijke doelen zoals biodiversiteit, boer-burger-relatie, natuur en/of landschap. "Deze bedrijven ontwikkelen innovaties en experimenten buiten de bestaande paden en bieden dus echt nieuwe richtingen. Daarmee inspireren zij gangbare ondernemers en laten zij zien dat het anders kan", zoals de landbouwminister in haar visie 'Realisatieplan Visie LNV Op weg met nieuw perspectief' stelt.